

Medijska reprezentacija smrti

POVZETEK: Članek predstavlja sociološko-komunikološko analizo smrti. Njegova izhodiščna predpostavka je, da lahko komunikološke analize medijskih besedil pripomorejo k sociološkim pogledom na smrt. V postmodernih družbah se je razumevanje smrti močno oddaljilo od razumevanja smrti v tradicionalnih družbah. Če so se lahko v tradicionalnih družbah posamezniki v kriznih situacijah zanesli na družbeni sistem, so v postmoderni družbi prepuščeni samim sebi. O smrti se ne govori naglas; pogovori o naravni smrti so se umaknili v zasebnost, javno sfero pa preplavlja medijska reprezentacija smrti. Mediji so prostor, kjer se odvijajo najpomembnejši boji za prevlado določenega pogleda v družbi; tudi boj za prevladujočo interpretacijo smrti. Medijske novice vsakemu posamezniku omogočajo, da si izoblikuje lastno realnost. Diskurz o smrti, ki nam ga posreduje tisk, pa najlažje opišemo z določitvijo specifičnih okvirov, ki v novicah prevladujejo. Analiza slovenskega družinskega tabloida Jana je odkrila dva ključna okvira: "navadne okoliščine smrti nenavadnih ljudi" in "nenavadne okoliščine smrti navadnih ljudi". Znotraj tega okvira je bilo identificiranih več podokvirov ("slabo zdravje", "smrt kot posledica hude nesreča ali umora", "samomor", "skrivnostne smrti", "žalost preživelih", "smrt kot statistični podatek", "smrt kot del življenja" in "naravna smrt proti evtanaziji"). Izpostavljena sta dva manjkajoča okvira: "smrt kot posledica staranja" in "smrt pripadnikov marginalnih skupin". Analiza okvira je skupaj z analizo izbire besed pokazala, da daje Jana prednost naravni smrti, spremembe v družbi pa ta tabloid silijo, da poleg dveh med seboj tekmujočih diskurzov, tj. katoliškega in znanstvenega, vključuje tudi novodobniškega: reinkarnacijo.

KLJUČNE BESEDE: reprezentacija smrti, tabloid, analiza okvira, mediji, reinkarnacija

1 Uvod

V sodobnih socioloških teorijah prevladuje mnenje, da je bila v 19. stoletju smrt postopno odstranjena iz javne sfere, kjer je bila prej del verskih in družbenih prepričanj ter delovanja neke družbe (Aries 1974, 1977), v zasebno sfero, v izolacijo bolnišnic (Illich 1976; Elias 1985), kjer je postala »tehnična stvar« medicinskih strokovnjakov (Glaser in Strauss 1986; Giddens 1991). S tem, ko je smrt postala skrita in zasebna izkušnja, pa se je pojavila vse večja potreba po njeni reprezentaciji v javni sferi (Bauman 1997; Schilling 1993; Walter in dr. 1995). Schilling (1993: 190) trdi, "da je vse večja odstranitev dejanske smrti iz javne sfere spodbudila zahtevo po 'anestetiziranem vedenju' o smrti". In kako je smrt predstavljena v ključnem sredstvu širjenja informacij in najpomembnejšem konstruktorju družbenih predstav v postmoderni družbi: v množičnih medijih (Giddens 1991; Thompson 1995)? Ker niti komunikologi niti sociologi medijski reprezentaciji smrti niso posvečali posebne pozornosti (Walter in dr. 1995:

594), želimo dokazati, da bi morale tako teoretične kot empirične trditve sociologov o reprezentaciji smrti v sodobni družbi vključevati tudi medijsko reprezentacijo smrti. Torej, namen tega članka je z analizo okvira in izbire besed predstaviti medijsko reprezentacijo smrti. Avtorici analizirava, kako je smrt reprezentirana v najbolj branem slovenskem tedenskem tabloidu, v reviji *Jana*, od leta 2001 do 2004.

V prvem delu prispevka je podan pregled socioloških konceptov smrti, prispevek se nadaljuje s pregledom socioloških in medijskih raziskav smrti, sledijo pa medijske teorije o družbeno konstruiranem novičarskem diskurzu. Drugi del prispevka prikazuje teoretično analizo okvira poročanja, v tretjem delu pa je predstavljena analiza tipičnih novičarskih okvirov na temo smrti v *Jani*. Sledi analiza izbire besed. V razpravi in zaključku so povzete ugotovitve analize okvira, ki se opirajo na teoretične koncepte, obravnavane v prvem delu.

2 Teoretični okvir

2.1 Zasebno-javna vidnost smrti

Med najbolj vplivnimi deli, ki obravnavajo spremembe javno-zasebne vidnosti smrti, so prav gotovo dela zgodovinarja Philippa Ariesa (1974, 1977). Ta trdi (1974), da je bila smrt še do pred kratkim popolnoma družben pojav. Pomenila je domačnost. Umrli pa so bili obravnavani, kot da spijo. V srednjem veku je "naravno smrt" odrinila zastrašujoča nova smrt, "smrt jaza" (Porter 1999), ki je bila pogojena z vedno bolj prisotnim individualizmom, kar je korenito spremenilo posameznikovo dožemanje smrti. Aries trdi (1974, četrto poglavje), da je v sodobnih družbah smrt "prepovedana" – ideal zahodne kulture 20. stoletja, ki je povezan s srečo in romantično ljubeznijo, je namreč ob smrti ljubljene osebe uničen. Aries je to vrsto smrti poimenoval "tvoja smrt" oz. "smrt drugega", pojavila pa naj bi se v 19. stoletju. Pozornosti ni bil več deležen pokojnik, ampak žalujoči. Nekaj let kasneje (1977) je začel Aries govoriti o "nevidni" oz. "skriti" smrti. Smrt ni več družbeni dogodek, ampak zelo zasebno doživetje. Medtem ko so poskušali filozofi smrt racionalizirati, sodobni človek vse bolj zanika lastno umrljivost in smrt postane tabu, moderna pornografija (Porter 1999).

Mellor in Schilling (1993), ki se opirata na Giddensova (1991) razmišljanja o odstranitvi smrti iz družbenega v zasebno, trdita, da se to ni zgodilo le zaradi odsotnosti splošno sprejetega religioznega prepričanja, s katerim lahko pojasnimo simbolni pomen smrti.

Umirajoči so tisti, ki naredijo smrt resnično, zato se postmoderni človek vedno bolj trudi, da bi se čustveno in fizično oddaljil od umirajočih. Namesti jih v bolnišnice, domove za ostarele, proč od vsakdanjega življenja. Elias (1985: 85) trdi, da ljudje še nikoli niso umirali tako "tiho" in "čisto", tako izolirani od družbenega dogajanja kot danes. Hospitalizacija bolnih in potiskanje umirajočih na stran (Illich 1976) dajeta ljudem možnost, da se sami odločijo, ali se bodo soočili z razkrajajočimi se telesi ali ne. Smrt je v prvi vrsti postala tehnična stvar, dodaja Giddens (1991: 161). Celo definicija smrti je danes v domeni medicinskih strokovnjakov, čeprav zastoj srca ni več gotovi znak smrti in čeprav nam niso znani koncepti možganske smrti, biološke smrti in celične smrti (Aries 1977: 585).

Smrt je postala tako zasebna, da je vsaka posamična smrt posledica specifičnega vzroka, kot je rak na jetrih, zastoj srca, krvni strdek, odpoved ledvic itn. Ko pravi, da "smrt naravnega značaja izginja", nas Bauman (1992) opominja na dejstvo, da ima zdaj vsaka smrt individualno razlago. Nobena smrt ni dokončna brez natančnega posmrtnega ogleda, ki naj bi natančno in uspešno identificiral njen vzrok (prav tam: 19). "Nepojasnjena smrt" je za moderno dojemanje ljudi škandalozna. Ljudje se ne zavedajo več neizogibnosti in univerzalnosti smrti (prav tam: 20), zato za vsak primer smrti iščejo medicinsko razlago. Dandanes umrle ljudi kategoriziramo, vendar kot pravi Bauman, "ne slišimo več, da bi ljudje umirali zaradi umrljivosti" (prav tam: 5). Modernost je naredila smrt za skrajno radikalen in nenaraven dogodek. Po Baumanu (prav tam: 18) se relativno odsotnost religioznih strategij preživetja dandanes kompenzira s politiko "samooskrbe". Če "ukinitev" smrti ne more biti realen življenjski cilj, pa je to lahko dolgo, zdravo življenje (Bauman, prav tam: 114). Veliko naporov vlagamo v zdravo prehranjevanje, hodimo v fitnesscentre in se še na mnogo načinov trudimo polno živeti, dokler ne bomo umrli kar se da tiho v visoki starosti.

Giddens (1991: 162) pravi, da smrt postaja mogočen postranski dejavnik človeške eksistence, nekaj, kar se upira družbeni vsebini in kontroli. Vsako družbeno sprejetje smrti je postalo problematično. Prav zaradi tega Giddens povezuje smrt predvsem s tistimi "usodnimi trenutki", ko se morajo posamezniki soočiti s problemi, ki jih družba ni sprejela v javno zavest.

Mellor (1993) opozarja, da smrt v sociologiji ne bi smela imeti tako obrobne pomena. Nasprotno: smrt bi morala imeti v sociologiji osrednje mesto. Predlaga, naj bo v postmoderini dobi glavna naloga sociologije smrti odstranitev družbenih in kulturnih dejavnikov, ki uokvirjajo sodoben odnos do smrti in doživljanje človeške umrljivosti (prav tam: 26). Ob tem pa Walter in njegovi sodelavci (1995: 354) trdijo, "da so prav mediji tisti, ki ustvarjajo javni diskurz o smrti".

2.2 Mediji in smrt

Sociološke raziskave o medijski reprezentaciji zdravja, bolezni, medicine in smrti so razmeroma skope (Bury in Gabe 1994). Zgodnja poročila medijske reprezentacije smrti so bila osredotočena na portret nasilne smrti, odražajoč vsesplošno zaskrbljenost zaradi medijske korupcije javne morale (Seale 1998: 125). Navezujoč se na zgornjo trditev, je najbolj znana Gorerjeva "pornografija" nasilne smrti, ki jo po njegovem mnenju mediji dandanes neprestano prikazujejo. Ker je smrt v moderni družbi skrita, je poplava nasilnih filmov nadomestilo njene upodobitve. Medtem ko je naravna smrt vedno bolj drsela v "pretirano sramežljivost", je imela nasilna smrt vedno večjo vlogo v fikcijah, ki so bile ponujene množičnemu občinstvu, npr. detektivske zgodbe, trilerji, vesterni, vojne zgodbe, vohunske zgodbe, znanstvena fantastika in nenazadnje celo komične grozljivke (Gorer 1965: 173).

Tudi Gerbner (Fiske 2004) je raziskoval nasilne vsebine, ki jih posredujejo mediji. Prepričan je, da kultura komunicira sama s seboj prek celotnega proizvoda množičnih medijev in da ta komunikacija ohranja ali prilagaja splošno soglasje o vrednotah v določeni kulturi. Rezultati analize ameriških televizijskih dram so pokazali tudi, da

nasilna smrt doleti nesorazmerno veliko žensk (zlasti starejših) in pripadnikov manjšin. Nesorazmerno veliko morilcev je mladih belih Američanov, ki igrajo pozitivne like. Walterjeva ocena medijske reprezentacije smrti je osredotočena na drug vidik in se pretežno nanaša na posledice katastrof in portrete žalovanja. S sodelavci (1995: 579) je ugotovil, da so novice v medijih osredotočene predvsem na čustva preživelih. Obenem pa je tudi mnenja, da so tako medicina kot mediji tisti, ki jim je današnja družba zapupala interpretacijo in ritualizacijo smrti (Walter 1993: 39). Za oboje pa je smrt téma, ki se ji izogibajo.

Walter (1994) in Seale (1998) sta del svojih raziskav namenila tudi analizi patografije izpovednega avtobiografskega žanra. Seale (1998) skuša pojasniti logično nadaljevanje izgradnje lastnega zavedanja umirajočega skozi dramo, katere glavni lik je umirajoča oseba sama. Walter ugotavlja, da gre pri tovrstni avtobiografiji navadno za knjige, ki jih napišejo ženske iz srednjega sloja, in sicer bralkam, ki so prav tako v pretežni meri ženske iz srednjega sloja. Čeprav naj bi bila avtobiografija predstavitev vsesplošno pomembne osebne izkušnje, je Walter mnenja, da gre za poročanje o kulturno specifičnem doživljanju, ki se ga ne da prevesti na vse kulture. Seale drugje (2002) trdi, da mediji prav tako različno predstavljajo čustva žensk in moških, ki se borijo z rakom. Medijska reprezentacija čustvenosti ljudi z rakom pri ženskah predvsem poudarja zmožnost čustvene samopreobrazbe, kar je še posebej značilno za prispevke o aktivizmu, povezanem z rakom na dojkah, medtem ko je pri moških, ki so zboleli za rakom, obvladovanje čustev pogosteje pogosto prikazano kot neke vrste značjski test (Seale 2002).

Študije medijske reprezentacije smrti so se do sedaj osredotočale na specifične žanre, kot je patografija, ali na specifične vidike smrti, kot so nasilne smrti, katastrofe, žalovanje, smrt slavnih oseb. Pri tem je opazno, da se o smrti pogosto govori ali poroča z besediščem iz vojaškega sveta. Hoffman - Goetz (Seale 2001) je v novinarskih prispevkih, ki jih je analizirala, npr. našla naslednje besede: *izziv, boj, bojevnik, bitka, zmaga in junak*, ob njih in z njimi povezane pa še besede, kot so *bog, Jezus, vera, verovanje in čudež*. Slednje so bile seveda del prispevkov, ki so poudarjali pomembnost vere in boga na poti do ozdravitve. Nobena do sedaj izvedena raziskava pa ni temeljila na ugotavljanju okvirov medijske reprezentacije smrti.

2.3 Družbeno konstruirani novičarski diskurz o smrti

Pričujoči članek temelji na konstruktivistični paradigmi, katere ključna predpostavka je, da ljudje konstruirajo svet v socialnih praksah in ga istočasno okušajo kot nekaj naravnega, danega. Po Bergerju in Luckmannu (1988) so za to nujni trije procesi: eksternalizacija (povem ali zapišem neko idejo in ljudje nato o tem govorijo), objektivizacija (ta ideja se med ljudmi razvije v resnico, se postavi kot naravna oz. objektivna lastnost sveta) in internalizacija (generacije za nami to idejo sprejmejo in tako postane del njihovega razumevanja narave sveta). Mediji na ta način diskurzivno konstruirajo tudi predstavo o smrti. Ali rečeno drugače, medijske novice niso kopija realnosti ali logična posledica dogodka, ki je sam po sebi vreden objave, temveč so družbeni produkt. Reprezentacija smrti v novicah torej ni smrt sama na sebi, ampak je družbeno ustvarjena smrt.

In ker je prav medijski diskurz v sodobni družbi ena izmed osrednjih aren graditve realnosti (Van Dijk 1991), ne smemo zanemariti analize medijske reprezentacije smrti.

2.4 Analiza novičarskega okvira

Na kakšen način najlažje analiziramo diskurz o smrti, kot nam ga posreduje tisk? Po Entmanu (1993) sta za določitve smisla nekega besedila ključna identifikacija in opis okvirov. Novičarski okvir je način, na katerega novinar sestavi zgodbo, da bi dosegel čim več naslovnikov. Uokviriti novinarsko besedilo pomeni, da novinarji v njem poudarijo subjektivno izbrani vidik zaznane realnosti in s tem poudarijo določeno definicijo obravnavanega problema, njegove vzroke, vrednotenje in priporočila za razumevanje (Entman 1993: 52). Po Kleinovi (1998: 83) novičarske okvire sestavljajo tri dimenzije, in sicer pragmatična, semantična in sintaktična, saj okviri služijo kot notranji usmerjevalci podajanja informacij. Podajajo tudi tematsko skladne pomene, ki so sestavljeni in vsebovani v ključnih besedah, metaforah, konceptih, simbolih ter ostalih besednih in vizualnih znakih.

Analiza novičarskega okvira bo v pričujočem prispevku induktivna. Ta pristop vključuje odprto analizo novic, saj gre za poizkus odkrivanja množice možnih okvirov vse od njihove zelo približne vnaprejšnje definicije. Identifikacija novičarskega okvira bo potekala s pomočjo analize besed, ki se redno pojavljajo v novinarskem prispevku in sporočajo tematsko skladen pomen v enem ali različnih prispevkih. Identifikacija ponavljajočih se vzorcev poročanja o smrti v tisku bo tu omejena na velike naslove in podnaslove, saj so prav ti tisti, ki po Van Dijk (1991: 165) uokvirjajo zgodbo, ponujajo strnjeno sliko zgodbe in novinarjev način pisanja. Naslovi imajo še posebej v tisku pomembno besedilno in kognitivno funkcijo: združuje najbolj pomembne informacije in v naprej usmerjajo bralčevo dojetje besedila. Naslovi so neke vrste makrostruktura, ki služi kot pomembna smernica, s katero je nadzorovan preferenčni pomen novic, kot jih vidi bralec. Hkrati prvi sprožijo bralčevo znanje, potrebno za razumevanje besedila. Naslovi niso le povzetki, njihova glavna naloga je pritegniti bralčevo pozornost. So samostojna enota, ki je v večini primerov izpeljana iz uvodnega dela prispevka (Bell 1991; Korošec 1998). Naslovi imajo pri analizi okvira torej glavno vlogo (Klein 1998: 83).

2.5 Izbira besed

Splošno znano je, da izbira besed v novicah ni povsem poljubna. Ne gre za novinarjevo lastno presojo in ustvarjalnost, ampak gre v prvi vrsti za povezanost z družbo, v kateri ustvarja. Trew (Erjavec 2005) je v svoji študiji novinarskega diskurza dokazal, da vsako novinarsko besedišče vsebuje ideologijo.

3 Tipični okviri poročanja o smrti v tedniku Jana

Tedenski tabloidi družbene dogodke in procese predstavljajo bolj natančno kot dnevni tisk, kar pomeni, da imajo na razpolago več prostora in da je pri njih pritisk po takojšnji objavi manjši. Za izbor tedenskega tabloida je bilo pri naši analizi pomembno

tudi to, da tabloid daje prednost problemom iz vsakdanjega življenja pred problemi iz javne sfere in da se intenzivno osredotoča na posameznike in ne institucije, na lokalno in takojšnje, namesto na mednarodno in dolgoročno (Sparks 1992). Svet slavnih in običajni ljudje, ki delajo nenavadne in presenetljive stvari, žalosten položaj žrtev ter ogroženih skupnosti, vse to je v prvi vrsti poročanja tabloida (Langer 1998). V tabloidu prevladuje sentimentalna zasnova zgodb ter poudarek na dramatičnosti, konfliktnosti, čustvenosti in individualnosti (Bird 1998).

Jana je bila izbrana za analizo zato, ker je eden najbolj branih tednikov in hkrati osrednja družinska revija v Sloveniji. V slovenskem tisku ima *Jana* posebno mesto, saj je bila prvi slovenski tabloid (prvič je namreč izšla leta 1971, še v časih socializma). Izhaja pri največji založniški hiši tednikov v Sloveniji, Delo Revije. Naklada ene številke *Jane* je med 40 in 50 tisoč izvodi ter doseže 167 tisoč ljudi med 10. in 75. letom starosti (Jana 2004). Raziskave slovenskega medijskega trga jo uvrščajo med družinske tednike, saj jo prebirajo vsi člani družine, res pa je, da je večina bralcev ženskega spola (kar slabih 68 odstotkov). Največ bralcev (bralk) je v starostni skupini od 36 do 49 let, večinoma imajo srednješolsko izobrazbo in so v srednjem dohodkovnem razredu (Mediana 2004). Bralci *Jane* so po slovenskih regijah porazdeljeni enakomerno.

Za analizo tipičnih okvirov poročanja v *Jani* so bile kot raziskovalno gradivo izbrane vse številke od začetka januarja 2001 do konca decembra 2004. Zvrstno izbor besedil ni bil omejen. Ker prispevki na temo smrti niso vedno objavljeni na isti strani, smo pri naboru besedil pregledali vse strani *Jane*. Izdelan je bil vzorec 266 prispevkov. Da bi določili tipične okvire poročanja, so bili izpisani vsi veliki naslovi in podnaslovi, sledilo pa je ugotavljanje stalnih, ponavljajočih se vzorcev. Drugi del raziskave je bil osredotočen na izbiro besed v velikih naslovih in podnaslovih.

V vsaki številki *Jane* je povprečno objavljen en daljši prispevek (vsaj ena stran ali več) na temo smrti. Okviri, ki sledijo, razkrivajo trdne in ponavljajoče se vzorce poročanja o smrti.

3.1 Okviri poročanja prispevkov tednika Jana

Identificirana sta bila dva glavna okvira. Pri prvem okviru gre za poročanje o običajnih okoliščinah smrti neobičajnih ljudi, pri drugem pa za nenavadne okoliščine smrti običajnih ljudi. Nenavaden, nevsakdanji ali nepričakovan način smrti je za poročanje o smrtih povsem običajnih ljudi ključen.

3.1.1 Okvir »običajne okoliščine smrti neobičajnih ljudi«

Jana redno poroča o smrtih slavnih ljudi. Seveda je treba upoštevati, da je poročanje o znanih osebnostih nasploh glavna značilnost tabloidov (Bird 1990; Dahlgren 1992; Eide 1997; Sparks 1992), zato ne preseneča, da to velja tudi za poročanje o njihovih smrtih. Pri poročanju o smrti javnih osebnosti se sledi dobro znanemu kriterij, da so vsakršne novice o javnih osebnostih vredne objave. Tabloidi poročajo tudi o nasilnih smrtih slavnih, okoliščine katerih sicer niso tako neobičajne kot pri običajnih ljudeh, zato se v medijih ne bi pojavile, če ne bi bili slavni. Poročanje o smrtih slavnih ljudi vključuje:

- *člane kraljeve družine*: PRINCESIN NESOJENI TAST ŠE VEDNO OBTOŽUJE¹ (23. december 2003), ZBOGOM KRALJICA MATI (9. april 2002), SMRT PRINCESE MARGARETE (23. januar 2002);
- *igralce*: Umrla je Majda Potokar, SLOVO IGRALKE S STO OBRAZI (30. april 2001), Umrl je nevrotični slehernik, JACK LEMMON 1925–2001 (10. julij 2001), ZVEZDNIKOV SKOK V SMRT (8. april 2003);
- *umetnike*: ODŠLA JE PISATELJICA ELA PEROCI (27. november 2001), UMRLA JE MARIJA LUCIJA STUPICA (4. junij 2002);
- *politike*: Deset let po smrti Ivana Krambergerja, OD NEGOVE DO VEČNOSTI (9. april 2002), UMRETI PO PRAVILIH (21. januar 2003) in
- *druge znane osebnosti*: Janko Makoter je bil umorjen, SMRT "NAJBOLJ USPEŠNEGA POSLOVNEŽA LETA 2000" (6. marec 2001), ZBOGOM SESTRA VENDELINA – UMRLA JE NAJBOLJ ČISLANA KULINARIČNA MOJSTRICA (12. avgust 2003), ŠE ENA TRAGEDIJA ZA MODNI IMPERIJ TRUSSARDI (4. februar 2003).

3.1.2 Okvir »nenavadne okoliščine smrti navadnih ljudi«

Drugi, večji okvir je osredotočen na nenavadne okoliščine smrti navadnih ljudi. Navadni ljudje se pojavijo v novicah na podlagi nenavadnih dejanj (Langer 1998: 62) ali nenavadnih okoliščin, v katerih so se znašli, v našem primeru so to okoliščine smrti. Navadni ljudje imajo v novicah status "navadnih", hkrati pa je poudarjeno, da so ta status presegli, ker so umrli na nenavaden način. *Jana* poroča o nenavadnih smrtih navadnih ljudi v številnih različnih kontekstih. Naslove lahko razdelimo na sedem podokvirov.

A. Okvir "slabo zdravje"

V družbi, v kateri so vrednote mladost, zdravje in lepo telo, je vsakršna smrt, povezana z "zanemarjanjem" zdravja, za občinstvo zanimiva. Morda kot svarilo za tiste, ki ne živijo "zdravo", ali kot potrditev za tiste, ki upoštevajo nasvete za zdravo življenje. V ta okvir so vključene vse smrti, ki so posledica slabega zdravja in jih lahko nadalje razdelimo v tri skupine.

a) Okvir "smrt kot posledica bolezni"

Znotraj okvira "slabo zdravje" po številčnosti prevladuje okvir "smrt kot posledica bolezni". *Jana* objavlja najbolj nenadne, nepričakovane in zahrbtnne smrti, ki pri ljudeh navadno izzovejo največ sočutja: Možganska in srčna kap se ne menita za leta, KAP MORI VEDNO MLAJŠE (20. februar 2001), Nevarne bolezni, ki izbruhnijo dobesedno čez noč, VČERAJ ZDRAV, DANES MRTEV (18. december 2001), Prvi morilec žensk – ŽENSKO SRCE JE BOLJ OGROŽENO OD MOŠKEGA (7. oktober 2003), KATARININ IZGUBLJENI BOJ – BOLEZEN, KI JE NI NIHČE POZNAL (1. april 2002), RAK NA JAJČNIKI – NESLIŠNA

1. Veliki naslovi so med primeri natisnjeni z velikimi tiskanimi črkami, podnaslovi pa z malimi tiskanimi črkami. Število primerov je navedeno glede na številčnost naslovov v posameznih skupinah.

SMRT (2. julij 2002), SIN UMIRA PRED MOJIMI OČMI – LEŽI NA CESTI IN MISLI, DA JE BOG, POMOČI PA OD NIKODER (20. april 2004).

b) Okvir "smrt kot posledica nezdravih navad"

Kljub temu, da je v postmoderni družbi zdravje med najpomembnejšimi vrednotami, zaradi hitrega in stresnega načina življenja veliko ljudi živi nezdravo. Legalne, pa tudi nelegalne droge so prisotne v življenju mnogih ljudi, zato *Jana* prikazuje tudi smrt kot posledico uživanja drog:

- *kajenje*: Kdaj bo postala zakonodaja bolj restriktivna? BESEDE TEDNA: POZOR SMRT – Umiranje zaradi kajenja (14. avgust 2001);
- *alkohol*: Zahteve po prohibiciji prodaje alkohola, MORILSKI ALKOHOL (18. september 2001);
- *nelegalne droge*: GHB nova plesna droga, PLES DO SMRTI (23. januar 2001), Smrtonosna tabletka ekstazija, ŠPELIN ZADNJI PLES (10. julij 2001).

c) Okvir "smrt kot posledica zdravniške napake"

Medicina je ena izmed tistih institucij, ki so v postmoderni družbi zadolžene za ohranjanje zdravja za vsako ceno. Tako razmišljanje je prevzela tudi *Jana*, ki upravičen ali neupravičen "neuspeh" medicinskega osebja pogosto postavlja pred "javno sodišče". V okviru "smrt kot posledica zdravniške napake" so zajeti prispevki kot npr.: Kaj se je zgodilo v jeseniški porodnišnici? SUMI O NEKI SMRTI (24. julij 2001), Tragedija v porodni sobi jeseniške bolnišnice, KDO JE KRIV? (14. avgust 2001), Samovi poslednji dnevi – JE MLADENIČ UMRL ZARADI ZDRAVNIKOVE MALOMARNOSTI (15. oktober 2002), ZDRAVNIŠKA NAPAKA JE BILA USODNA (4. marec 2003), MOLČE JE TRPEL IN UMIRAL – CELJSKIH IZVIDOV PA OD NIKODER (26. oktober 2004).

Naslovi izražajo dvom o uspešnosti in pravilnosti delovanja zdravstvenega sistema in njegovega osebja.

B. Okvir " smrt kot posledica hude nesreče ali umora"

Že Gorer (1955) je poudaril, da se v družbi, v kateri je smrt potisnjena na stran, potreba po njeni prezentaciji kaže prek številnih medijskih objav z nasilno vsebino. V ta okvir lahko tako umestimo kar slabo polovico analiziranih prispevkov. Brez dvoma je tehnološki napredek izboljšal kakovost življenja postmodernega posameznika. Prostorske in časovne meje se brišejo ali manjšajo, povečala se je vsakodnevna mobilnost posameznikov, lagodnosti življenja ljudi v zahodnem svetu se ne da primerjati z nobenim obdobjem prej. Vse te spremembe imajo za posledico tudi vse hitrejši in vse bolj stresen način življenja. Mesta so vse večja. Posledica takega načina življenja so tudi hude prometne in druge nesreče s smrtnim izidom. Okvir poročanja o njih lahko razdelimo v dve skupini.

a) Okvir "smrt kot posledica hude prometne ali naravne nesreče"

Mediji vsak dan poročajo o prometnih nesrečah s smrtnim izidom. Nesreče s smrtnim izidom lahko razdelimo na:

- *prometne nesreče*: Vas Ravnica po tragični nesreči petih mladeničev, VSI

SO ŠLI (5. junij 2001), ČRNI PROMETNI TEDEN (12. november 2002), KATASTROFA NA TIRIH (2. julij 2002), Nevarno izzivanje na cestah, MOTORISTI DIVJAJO V SMRT (3. avgust 2004);

- *prometne nesreče s smrtjo otrok*: AVTOBUS OTROK V SMRT (10. april 2003), S TOVORNJAKOM MED OTROKE (14. maj 2002);
- *naravne nesreče*: POTRES NA KITAJSKEM (4. marec 2003), SMRT POD PLAZOM (11. februar 2003), SMRT V SNEGU (28. januar 2003), SMRT V BLATU (17. december 2002).

b) Okvir "smrt kot posledica umora"

Tabloidi redno poročajo o umorih (Burdach 1988; Dahlgren 1988). Ta poročila med analiziranimi prispevki po številčnosti zasedajo prvo mesto. Ta okvir lahko razdelimo na pet skupin:

- *umori med družinskimi člani in prijatelji*: Na tem svetu si lahko le z menojo!, HČERKI JE REKEL: "NA KOLENIH ME BOŠ PROSILA ZA MAMINO ŽIVLJENJE" (21. december 2004), MAMOMORILCI, V zadnjem desetletju je kar trideset Slovencev ubilo lastno mater (28. december 2004), SMRT NA OTOKU LJUBEZNI, Robi Rauter je umoril bivše dekle in njeno prijateljico (6. avgust 2002), POTOVANJE V NOČ, V Praprečah je tridesetletnik s sekiro ubil očeta (12. marec 2002);
- *množični pomori*: Postreljen je bil cel razred, ŠOLSKE STRELSKE VAJE (27. marec 2001), SPET POMOR V ŠOLI (6. maj 2003), POMOR NA PODZEMSKI ŽELEZNICI (25. februar 2003), MORILEC JE PONOSEN, AMU JE ŽAL ŽRTEV (18. februar 2003), KRVAVI OBRAČUN, Pokol med zaporniki (8. januar 2002);
- *politični umori*: V VASI SMRTI (14. avgust 2001), Po sledi zločinov Miloševičevega režima, TRUPLA "STROGO ZAUPNO" (11. september 2001), UMRJEN ZARADI BARVE POLTI (24. april 2001);
- *teroristični napadi s smrtnimi žrtvami*: Najpretresljivejša pričevanja o ameriški tragediji, ANTRAKS – KOSEC ČLOVEŠTVA? (23. oktober 2001), NEDOUMLJIVO POBIJANJE JE DOSEGLO EVROPO, Šok in žalovanje v Španiji (16. marec 2004);
- *ostali umori*: ZAČELO SE JE Z OGLASOM, Zločini človeških pošasti (13. julij 2004), MORILSKE STOPNICE (4. november 2003), SMRTONOSNA PAST.

C. Okvir "samomor"

V Sloveniji si vsako leto vzame življenje približno šeststo moških in žensk (Statistični urad RS 2004), vendar *Jana* poroča o samomorih le, če so bili ti storjeni na nenavaden način ali na nenavadnem kraju: Andreja K., 25 let, 29 kg. Se je zažgala pred domačo hišo, V OBJEMU PEKLA (15. maj 2001), SMRT ZARADI ZVEZDIC, Samomor kuharskega mojstra (4. marec 2003), SAMOMOR PRI DESETIH (28. maj 2002), CELICE SMRTI, Nekateri obsojenci si sodijo sami (16. april 2002).

D. Okvir " skrivnostne smrti"

Za *Jano* so prav tako zelo zanimive in vredne objave skrivnostne smrti: Policijska akcija v zasavski gramoznici, SKRIVNOSTNA SMRT MARJANA NOVOSELCA (16. januar 2001), ZAGORSKA HIŠA SMRTI, Temne sile, negativna energija in druge neslanosti (16. marec 2004), GROZA ŠE HUIŠA OD ŽALOSTI, Kako je umrla deklica, ki ji ni bilo usojeno živeti (13. maj 2003).

E. Okvir "žalost preživelih"

V postmoderni družbi, ki posamezniku ne ponuja univerzalnih vzorcev žalovanja, je medijsko prikazovanje žalovanja pogosto edini način, prek katerega si ljudje ustvarijo podobo primerne žalovanja. Žalost preživelih je prav zato za objavo v tabloidu zanimiva, še posebej če gre za žalovanje otrok: Po prezgodnji ženini smrti sam s štirimi otroki, NAŠA MAMA ZVEZDICA NA NEBU (2. januar 2001), OSTALO JE PET SIROT (25. maj 2004), ŽALUJOČI OSTALI SO VSE PREJ KOT ZDRAVI, S preživelimi se ni nihče ukvarjal (9. september 2003).

F. Okvir "smrt kot statistični podatek"

Jana redno piše o smrti z vidika njene pogostosti: CELJANI UMIRAJO SAMI, Preveč alkohola in premalo samozavesti (24. februar 2004), RAZMIŠLJATE, DA BI SE UBILI?, Število samomorov je mogoče zmanjšati (25. november 2003), VITAMIN B17 NI ZDRAVILO PROTI RAKU, TEMVEČ BLIŽNJICA DO SMRTI (27. maj 2003), SAMI SVOJI MORILCI (26. marec 2002).

G. Okvir "smrt kot del življenja"

Jana objavlja tudi prispevke o smrti kot naravnem koncu življenja in njeni prisotnosti v vsakdanjem življenju, a je teh prispevkov zelo malo: Dobra smrt? ŽIVETI DO KONCA, UMRETI KOT ČLOVEK (29. oktober 2002), SMRT JE DEL ŽIVLJENJA (16. december 2003), NESMRTNOST PRED VRATI (18. november 2003), ŽIVETI Z UMIRANJEM, Dr. Nessa Coyle o dobri smrti (22. april 2003).

H. Okvir "naravna smrt proti evtanaziji"

Jana je proti evtanaziji, saj je o evtanaziji objavila le en prispevek, pa še v tem je evtanazija izenačena z umorom: Intervju: "dr. Metka Klevišar o evtanaziji" UBITI ALI PUSTITI UMRETI (17. april 2001).

3.1.3 Okvir »smrt kot začetek in ne konec življenja«

Jana piše tudi o smrti kot začetku posmrtnega življenja ali utelešenju duše v drugo zemeljsko telo. V *Jani* je bil tako objavljen prispevek z naslovom "REGRESIJA ALI POT V MINULA ŽIVLJENJA" (9. november 2004).

3.2 Izbira besed v velikih naslovih in podnaslovih tednika Jana

Da bi ugotovili implicitno in eksplicitno razumevanje smrti in njeno interpretacijo v *Jani*, smo v vzorcu analizirali tudi izbiro besed. Ker to ni povsem nova analiza, ampak je nadaljevanje analize okvira s poudarkom na osredotočenju na izbiro besed, so rezultati te analize povezani z glavnimi ugotovitvami analize okvira. Namen tega zadnjega

koraka raziskave je poiskati razlago in interpretirati, kako in zakaj *Jana* proizvaja takšno reprezentacijo smrti, kot jo.

Kot smo ugotovili zgoraj, obstajata dva glavna okvira poročanja o smrti: "navadne okoliščine smrti nenavadnih ljudi" in "nenavadne okoliščine smrti navadnih ljudi". Pri tem je ponovno treba povedati, da je smrt slavne osebe zanimiva za objavo zgolj zaradi tega, kar je oseba v času življenja bila, smrt običajnih ljudi pa si "vstop" v novice pridobi zaradi načina, na katerega se je zgodila.

Analiza izbire besed pokaže, da "okvir slavnih" poudarja človeško plat javnih osebnosti, npr. "Princesin nesojeni tast ...", "Kraljica mati", "smrt princese Margarete", "Zbogom, sestra Vendelina", medtem ko se okvir "nenavadnih okoliščin smrti navadnih ljudi" osredotoča na nenavadne, nepričakovane in presenetljive načine ali vzroke smrti, npr. "Ubijalska ljubezen", "Krogla v glavo, nož v srce", "Morilska zima", "Umorila je svoja otroka". Smrti javnih osebnosti so zanimive zaradi osebe same, zato mora biti ime izpostavljeno že v naslovu, saj se s tem pritegne bralca. Nasprotno pa je šokantnost tista, ki mora pritegniti bralca pri smrti navadnih ljudi.

Naslednja pomembna značilnost pisanja *Jane* o smrti je *negativno* prikazovanje smrti. Sopomenke, ki jih novinarji uporabljajo namesto besede *smrt*, imajo še posebej pri poročanju o smrti slavnih oseb negativno konotacijo, npr. *zapustiti*, *zbogom*, *izguba*, *zadnji zdihljaj*. Sopomenke, ki so uporabljene za smrt navadnih ljudi, pa vzbujajo še bolj negativne asociacije, npr. "Grob v steklenici", "Potovanje v noč", "izgubljeni boj".

Danes so bolečina, trpljenje in smrt videni kot neželeni vsiljivci v mirna, srečna življenja ljudi (Aries 1974), tabloid pa kot del prispodobe potrošniške kulture predpisuje oz. določa, da je življenje lahko in tudi mora biti večno in srečno (Featherstone 1991). Znotraj lastnih omejitev je potrošniška družba nezmožna ponuditi kaj več kot zelo skromne in nezadovoljive rešitve problema smrti. Hkrati pa obstaja tudi potreba po simulaciji strahu pred propadanjem in nezmožnostmi, ki spremljajo staranje in smrt, da lahko ta predrami posameznike iz "ugodja" vsakdanjega življenja in jih prepriča v potrošniške strategije za ohranjanje telesa, kot so tek, plavanje, joga itn. (Featherstone 1991).

4 Razprava

Za tabloid je značilno, da smrt *individualizira* in *pooseblja*. Analize potrjujejo dobro znane trditve sociologov, ki se ukvarjajo s smrtjo, in sicer, da je smrt postala individualizirana. *Jana* poroča o smrti kot individualnem dogodku z individualnim vzrokom, istočasno pa "zatira" zaznavanje oz. dojetje smrti kot naravnega in univerzalnega človeškega doživetja. Individualizacijo smrti potrjuje tudi uporaba množine pri okviru "smrt kot statistični podatek", kjer je smrt predstavljena kot vsota individualnih smrti. Prav tako je poosebljena predstavitev smrti vidna pri poročanju o smrti konkretnih oseb ali okoliščin njihove smrti. Osebnostne zgodbe posameznikov so predstavljene brez širšega družbenega razumevanja vzroka smrti.

Jana se osredotoča na točno določeno individualno smrt ne glede na to, ali gre za smrt slavne osebe ali za nenavadne okoliščine smrti navadnega človeka. Zakaj tabloidi

objavljajo posebjene in individualizirane novice o smrti? Bennet (1988: 279) trdi, da so tovrstne novice zelo priljubljene, ker se osredotočajo na individualne akterje, s katerimi se je lahko identificirati, kar bralce spodbudi, da neposredno projicirajo svoja čustva in fantazije v javno življenje.

Tudi v okviru "slabo zdravje" je vzrok smrti navadno določen; bolezen se lahko pojavi v različnih oblikah, a so besede "kap" in "odpoved srca" uporabljene najpogosteje. Način predstavitve, pri katerem je življenje nenadoma prekinjeno zaradi bolezni, ki je nadležna in nesprejemljiva nesreča, lahko postavi v senco dejstvo, da se moramo vsi sprijazniti s končnostjo življenja. Tabloid ne predstavlja smrti kot nekaj povsem človeškega ali religioznega, ampak kot problem telesnih funkcij. Osredotoča se na telo. Telo je tisto, ki mora umreti. Smrt je razumljena na *mehaničen* način, človeško delovanje pa je skrčeno na delovanje objekta in ne subjekta.

Osredotočenost na smrt zaradi določene bolezni ter zahteva po odstranitvi zdravniških napak in nezdravih navad prav tako kažejo na brezpogojno zaupanje v napredek znanosti. Vse to kaže na varljivo vero v vsemogočnost modernega človeka v "boju" z naravnimi procesi. Nadalje sodi naštevanje različnih vzrokov smrti, ki jih znanost in tehnologija lahko pojasnita, in predstavitev smrti kot statističnega podatka v *racionalizacijo* smrti. Iskanje razlage za nenavadne individualne načine smrti je glavna strategija tabloida: doumeti nedoumljivo. Kadar tabloid ne more pojasniti vzroka smrti, mu doda *nadnaravno dimenzijo*, kot je npr. astrološka razlaga povečanja števila smrti v določenem mesecu leta.

Poleg racionalizacije smrti obstaja tudi poziv k žalovanju. Čustva so v tabloidih med glavnimi značilnostmi reprezentacije dogodkov (Eide 1997). Gripsrud (1992: 87) pravi, da tabloidi občinstvu vsak dan podajajo učno lekcijo. Mediji prikazujejo preživele kot žrtve usode, otroke kot žrtve "krutega spleta okoliščin". Po mnenju Klappa (1964: 91-92) "dobra žrtev" nastane prek sočustvovanja. Z ustvarjanjem "dobre žrtve" novice bralcu ponujajo ne le pozicijo opazovalca, ampak tudi vključenosti ali celo sorodnosti (Gripsrud 1992).

Čustva so tudi del okvira "smrt kot posledica nasilnih nesreč in umorov". Ta okvir ponazarja posebno naklonjenost tabloida k *senzacionalnosti* ali z drugimi besedami: k temam, ki so na nek način zelo šokantne (Gripsrud 1992). Bolj kot so okoliščine ali posledice nasilnih smrti navadnih ljudi grozljive, "boljše so". Naslove polnijo metafore z nadnaravnim pomenom smrti ali vzrokov smrti, ki imajo zelo negativno konotacijo (npr. *potovanje v pekel, hudičevo delo, usodna napaka*). Tovrstna predstavitev smrti temelji na sentimentalni tradiciji, ki predstavlja svet, kot da bi ga usmerjale moralne in čustvene vrednote ter sile, kot da bi šlo za boj med dobrim in zlim, med življenjem in smrtjo. Sentimentalne predstavitve bralce pretresejo, kar pomeni, da se z njimi lahko okrepi moralni učinek novice (Gripsrud 1992). Dejstvo, da so vse nasilne in usodne nesreče ter umori prikazani kot glavni vzroki smrti navadnih ljudi, potrjuje naše predhodno domnevanje, da *Jana* edino smrt zaradi staranja prikazuje kot normalno, a je teh prispevkov zelo malo.

Okvir "naravna smrt proti evtanaziji" jasno kaže na negativni odnos *Jane* do evtanazije, saj jo *Jana* opredeljuje kot umor. Pri opisovanju evtanazije je bil v prispevku iz vzorca uporabljen izraz *ubijati*, ki ima zelo negativno konotacijo. Na tem mestu lahko

omenimo v slovenskem družbenem okolju prevladujočo krščansko tradicijo, katere ideja je, da je le Bog tisti, ki lahko vzame življenje, ker je on tisti, ki ga je ustvaril. Prav tako negativen predznak nosijo samomori. Novinarji samomore v Jani pogosto označujejo kot pekel, ki ima v krščanski kulturi ekstremno negativno konotacijo. Zgoraj navedeno je razvidno tudi iz številnih točno določenih vzrokov smrti, o katerih *Jana* poroča, in pa iz povsem očitno manjkajočega okvira: "smrt kot posledica staranja". Tako lahko zaključimo, da *Jana* namenoma ustvarja željo po nenasilni, neboleči smrti zaradi staranja, življenje pa je treba ohranjati za vsako ceno. Medicinska pomoč je torej nujna za podaljševanje življenja, ne pa tudi za odvzem življenja. Analiza okvirov poročanja in izbire besed v velikih naslovih in podnaslovih je pokazala, da v najbolj branem slovenskem družinskem tabloidu *Jana* prevladujejo prispevki o smrti, ki posredno kažejo na naklonjenost do družbeno nekonfliktnih smrti. *Jana* se izogiba pisanju o konfliktnih, problematičnih smrtih ljudi, ki jih družba prevladujoče označuje kot "deviantneže", kot so homoseksualci, bolniki z aidsom, narkomani, reveži. Poleg okvira "smrt zaradi staranja" manjka torej tudi ta okvir.

Zgornja okvira ostajata manjkajoča, je bil pa z analizo prispevkov odkrit nov okvir, ki ga sociološke teorije smrti ne omenjajo: okvir "smrt kot začetek in ne konec življenja", v katerega sodi prispevek o preteklih življenjih neke osebe. Sociološke teorije se omejujejo na predstave o smrti kot koncu življenja, raziskave so namenjene ugotavljanju intenzivnosti strahu pred koncem obstajanja in posameznikovemu soočenju z dejstvom, da ga ne bo več. Noben sociološki pristop k smrti pa ne omenja "alternativnega" oz. novodobniškega pogleda na smrt, kot je npr. reinkarnacija, kjer smrt pomeni začetek novega življenja in torej naj ni tako grozljiva. Analiza okvira je pokazala, da mora sociologija smrti v svoje analize vključiti tudi novodobniške poglede na smrt.

Zakaj v socioloških teorijah ni alternativnih vidikov smrti, je mogoče pojasniti z dejstvom, da velika večina strokovnjakov, ki se ukvarjajo s fenomenom smrti, izhaja iz krščanskega kulturnega prostora. Hkrati s tem pa se zastavi vprašanje, zakaj je smrt vedno predstavljena kot končnost življenja, saj krščanstvo svojim vernikom obljublja večno posmrtno življenje v nebesih. Verjetno lahko to pojasnimo z vedno večjo vključenostjo znanstvenega diskurza v vsakdanje življenje, ki ne ponuja jasnih podatkov o posmrtnem življenju (Stone 1993). Za zdaj ostaja ena od značilnosti postmodernih družb nenehno poudarjanje svetosti življenja, ki ga je treba ohranjati in podaljševati za vsako ceno. Še vedno so močno prisotne javne in ostre obtožbe medicinskih spodrseljajev in zahteve po "vsemogočnosti zdravniškem osebju". Zaključimo lahko, da tako v medijih kot v celotni družbi poteka boj med različnimi ideologijami, ki so razumljene kot "vzorci prepričanj, vrednot in predstav, ki skupaj tvorijo osnovo za celosten pogled človeškega življenja in družbe" (Goodall 1987: 220). V primeru *Janine* reprezentacije smrt gre za boj med krščansko in znanstveno ideologijo ter vse bolj prodorno novodobniško ideologijo.

5 Zaključek

Analiza okvira poročanja in analiza besed sta se izkazali kot zelo uporabni metodi za odkrivanje specifičnih ponavljajočih se vzorcev novičarskega diskurza v tabloidu, saj omogočata sistematičen in ponovljiv vpogled v tekstualni model razkrivanja medijske konstrukcije smrti, hkrati pa vključujeta znanja, ki jih ponujajo sociološke teorije smrti. Naj na tem mestu poudariva tri razloge, zaradi katerih meniva, da bi morale biti analize besedil, ki jih ponujajo množični mediji, v socioloških teorijah smrti bolj sprejete: teoretični razlog, metodološki razlog in zgodovinski razlog.

Teoretični razlog: množični mediji so pomembno področje družbenega konstruiranja in so izziv postmoderni družbi. Velika večina populacije postmodernih družb dobi informacije in družbeno sprejete koncepte realnosti predvsem prek množičnih medijev. Mediji pomagajo pri oblikovanju družbene konstrukcije realnosti. Tabloidi niso le medij, prek katerega se izražajo obstoječe ideologije, identitete in vrednote, temveč so veliko več: kot trdi kritična diskurzivna analiza, mediji aktivno konstruirajo družbeno reprezentacijo sveta. Naša analiza je pokazala, da je v posameznem mediju izbran določen pogled na smrt, ki je potisnjen v ospredje in zasenči vse druge poglede. Ker so množični mediji osrednjega pomena za oblikovanje tistega, kar je v družbi pomembno in kar je predmet nesoglasij, bi morale sociološke teorije smrti nujno vključiti tako teoretične kot empirične ugotovitve, ki izhajajo iz medijskega diskurza o smrti.

Metodološki razlog: medijska vsebina je eden glavnih virov dokazov za trditve o strukturi, odnosih in procesih v postmoderni družbi. Ker mediji reprezentirajo različne oblike družbenega delovanja, so lahko ključen vir informacij. Javna reprezentacija smrti v postmodernih družbah bi morala zato nujno vključevati tudi medijske vsebine.

Zgodovinski razlog: medijske vsebine so zelo občutljiv barometer družbenih procesov, gibanj in raznolikosti, zato lahko analiza besedil ponudi zelo dobre kazalnike družbenih sprememb (Fairclough 1995). Analize medijskih vsebin so lahko protitež skrajnemu shematiziranju družbenih analiz smrti, hkrati pa so zelo dragocena metoda za proučevanje družbenih sprememb.

Literatura

- Aries, Philippe (1974): *Western Attitude Towards Death: From the Middle-Ages to the Present*. Baltimore, MD: John Hopkins University Press.
- Aries, Philippe (1977): *The hour of our death*. London: Allen Lane.
- Bauman, Zygmunt (1992): *Survival as a social construct*. *Theory Culture and Society*, IX (1): 1–36.
- Bauman, Zygmunt (1997): *Postmodernity and its discontents*. Cambridge: Polity Press.
- Bell, Allan (1991): *Language of News media*. Oxford: Blackwell.
- Bennett, W. Lance (1988): *News, the politics of illusion*. London: Longman.
- Berger, Peter L., in Thomas Luckmann (1988): *Družbena konstrukcija realnosti: razprava iz sociologija znanja*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

- Bird, S. Elizabeth (1990): *The Kennedy Story in Folklore and Tabloids: Intertextuality in Political Communication*. V D. Nimmo (ur.): *Politics in familiar contexts: projecting politics through popular media*. Norwood, New Jersey: Ablex.
- Bird, S. Elizabeth (1998): *News We Can Use: An Audience Perspective on the Tabloidisation of News in the United States*. *The Public/Javnost*, V (3): 33–50.
- Berger, Peter (1967): *The Sacred Canopy: Elements of a Sociological Theory of Religion*. New York: Doubleday.
- Burdach, John K. (1988): *Reporting on Deaths: The Perspective Coverage of Accident News in a German Tabloid*. *European Journal of Communication*, 3 (1): 81–89.
- Bury Michael, in Gabe, Jonathan (1994): *Television and medicine: medical dominance or trial by media? V J. Gabe in dr. (ur.): Challenging Medicine*. London: Routledge.
- Dahlgren, Peter (1988): *What's the meaning of this? Viewers' plural sense-making of TV news*. *Media, Culture & Society*, X (4): 181–297.
- Dahlgren, Peter (1992): *Introduction*. V P. Dahlgren in C. Sparks (ur.): *Journalism and popular culture*. London: Sage.
- Ellias, Norbert (1985): *The Loneliness of the Dying*. Oxford: Basil Blackwell.
- Eide, Martin (1997): *A new kind of newspaper? Understanding a popularisation process*. *Media, Culture & Society*, XIX (3): 173–182.
- Entman M. Robert (1993): *Framing: Toward a clarification of a fractured paradigm*. *Journal of Communication*, 43 (4): 51–58.
- Erjavec, Karmen (2005): *Ulazak Slovenije u NATO – da ili ne: Okvir izvlješčivanja slovenskog tiska o istraživanju javnog mišljenja*. *Medijska istraživanja*, 11 (1): 33–54.
- Fairclough, Norman (1995): *Media Discourse*. London: Edward Arnold.
- Fiske, John (2004): *Uvod v komunikacijske študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Featherstone, Mike (1991): *The Body in Consumer Culture*. V M. Featherstone in dr. (ur.): *The body: social process and cultural theory*, London: Sage.
- Huntington, Richard, in Metcalf, Peter (1979): *Celebration of Death*. Cambridge: C.U.P.
- Giddens, Anthony (1991): *Modernity and Self-Identity*. Oxford: Polity.
- Glaser, Barney, in L. Strauss, Anselm (1968): *Time for Dying*. Chicago: Aldine.
- Goodall, Brian (1987): *The Penguin Dictionary of Human Geography*. London: Penguin.
- Gorer, Geoffrey (1955): *The pornography of death*. *Encounter* 5: 49–53.
- Gorer, Geoffrey (1965): *Death, Grief, and Mourning in Contemporary Britain*. London: The Cresset Press.
- Gripsrud, Jostein (1992): *The Aesthetics and Politics of Melodrama*. V P. Dahlgren in C. Sparks (ur.): *Journalism and popular culture*. London: Sage.
- Illich, Ivan (1977): *Limits to Medicine: Medical Nemesis and the Expropriation of Health*. Harmondsworth: Penguin.
- Jana, Predstavitevna knjižica (junij 2004).
- Klapp, Orrin E. (1964): *Symbolic Leaders, Public Dramas and Public Men*. London: Minerva Press.
- Klein, Ulrike (1998): *Tabloidised Political Coverage in Bild-Zeitung*. *The Public/Javnost*, V (3): 79–94.
- Korošec, Tomo (1998): *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.

- Kuhse, Helga (1996): Voluntary euthanasia and other medical end-of-life decisions: Doctors should be permitted to give death a helping hand. V D. C. Thomasma in T. Kushner (ur.): Birth to death: Science and Bioethic. Cambridge: Cambridge University Press.
- Langer, John (1998): Tabloid television: popular journalism and the "other news". London: Routledge.
- Mediana (2001). Branost, gledanost, poslušnost. Raziskava medijev v Sloveniji, letnik 2001/01. Ljubljana: Tiskarna Ljubljana.
- Mellor, A. Philip (1993): Death in high modernity: the contemporary presence and absence of death. V D. Clark (ur.): The Sociology of Death. Oxford: Blackwell Publishers.
- Mellor A. Philip in Schilling Chris (1993): Modernity, Self-Identity and the Sequestration of Death. *Sociology*, 27 (3): 411–32.
- Porter, Roy (1999): The hour of Philippe Aries. *Mortality*, IV (1): 83–90.
- Schilling, Chris (1993): The Body and Social Theory. London: Sage.
- Seale, Clive (1998): Constructing Death. Cambridge: University Press.
- Seale, Clive (2001): Sporting Cancer: struggle language in news reports of people with cancer. *Sociology of Health and Illness*, 23 (3): 308–329.
- Seale, Clive (2002): Cancer Heroics: a study of news reports with particular reference to gender. *Sociology*, 36 (1): 107–126.
- Sparks, Colin (1992): Popular Journalism: Theories and Practice. V P. Dahlgren in C. Sparks (ur.): Journalism and popular culture. London: Sage.
- Stein, Ruth (1972): Media Power. Boston: Houghton Mifflin.
- Stone, David A. (1993): Omni meets feynman: The interaction between popular and scientific culture. V H. W. McRead (ur.): The literature of science: 291–310. Athens, GA: University of Georgia Press.
- Thompson, B. John (1995): The media and modernity. Cambridge: Polity Press.
- Van Dijk, Teun A. (1991): Racism and the Press. London: Routledge.
- Walter, Tony (1993): Modern death: taboo or not taboo? V D. Dickenson in M. Johnson (ur.): Death, Dying & Bereavement. London: Sage.
- Walter, Tony (1994): The revival of death. London: Routledge.
- Walter, Tony, in dr. (1995): Death in the news: the public invigilation of private emotion. *Sociology*, 29 (4): 579–596.

Naslov avtoric:

dr. Karmen Erjavec
Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani
Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana
e-mail: karmen.erjavec@fdv.uni-lj.si
mag. Petra Thaler
Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani
Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana
e-mail: petra.thaler@guest.arnes.si